

Aan de leden van de Vaste Kamercommissie voor OCW
Tweede Kamer der Staten-Generaal
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

Betreft: reactie KNOB op beleidsbrief Modernisering Monumentenzorg

Delft, 29 oktober 2009

Geachte leden van de Vaste Kamercommissie voor OCW,

Met veel belangstelling hebben wij de beleidsbrief van de minister over de Modernisering van de Monumentenzorg gelezen. De Koninklijke Nederlandse Oudheidkundige Bond (KNOB) is al sinds 1899 betrokken bij de ontwikkelingen in de monumentenzorg. De Bond ijverde voor het behoud van monumenten, voor een betere regelgeving en voor de formulering van de restauratiebeginselen. De KNOB heeft hiermee aan de basis gestaan voor de oprichting van de huidige Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed. Ook de huidige ontwikkelingen volgen wij met grote aandacht. Het voornemen van de minister om de monumentenzorg te moderniseren achten wij zeer positief, maar zijn beleidsvoornemen roept tegelijkertijd een aantal vragen op, die niet in de beleidsbrief met achterliggende hoofdstukken worden beantwoord.

Zo wordt uit de beleidsbrief en de achterliggende hoofdstukken niet duidelijk of bescherming via het bestemmingsplan juridisch mogelijk is, of dat het opnemen van cultuurhistorische waarden in het bestemmingsplan slechts ter inspiratie is voor nieuwe ontwikkelingen en niet voor behoud *in situ*. Wij maken ons daarom zorgen over de mate van bescherming van het cultureel erfgoed in bestemmingsplannen. Ondanks dat in de beleidsbrief is aangekondigd dat de achterliggende hoofdstukken concrete invulling van de drie pijlers bevatten, is de wijze waarop cultuurhistorie in bestemmingsplannen geborgd kan worden, onvoldoende uitgewerkt. Kunnen cultuurhistorische waarden daadwerkelijk via het bestemmingsplan juridisch worden beschermd en op welke manier zal dit dan gaan gebeuren? Het Maastrichts Planologisch Erfgoedregime, de methode die de minister aanhaalt als voorbeeld voor bescherming van cultuurhistorische waarden via het bestemmingsplan, is nooit door de rechter getoetst en van deze methode is dus nog steeds niet duidelijk of het juridisch houdbaar is. Een ander voorbeeld waaruit blijkt dat bescherming via het bestemmingsplan onvoldoende houvast blijkt te bieden, is het gemeentelijk beschermd stadsgezicht Slotermeer te Amsterdam. Beschermd om zoveel mogelijk van het Van Eesteren-ensemble in stand te houden. De corporaties die grote delen van de bebouwing in de wijk in bezit hebben, hebben echter onlangs besloten de huidige bebouwing te slopen voor nieuwbouw. Bescherming via het bestemmingsplan geeft dus geen garanties voor bescherming én behoud van de bebouwing.

Gelet op de bestaande ervaringen met planologische bescherming en de twijfels over de juridische houdbaarheid van het beschermen van cultureel erfgoed via het bestemmingsplan zijn wij van mening dat het instrument van wettelijke bescherming nog altijd noodzakelijk is om teloorgang van cultuurhistorisch waardevol bezit te voorkomen. Daarbij is geen strikte beperking in het aanwijzingsbeleid gewenst, zoals in de beleidsbrief is voorgesteld. Nederland heeft in vergelijking met omliggende landen met veel historische bebouwing relatief niet veel monumenten. Bovendien heeft zich na de Tweede Wereldoorlog een enorme bouwexplosie voorgedaan. In Nederland staat nog lang niet 1% van het totale bouwvolume op de rijkslijst van monumenten. Daarbij komt - zoals de minister zelf zegt - dat er geen causaal verband bestaat tussen het aantal extra monumenten op de rijkslijst en het totale subsidiebedrag, dat voor de instandhouding van monumenten nodig is.

Architectuurhistorisch waardevolle bebouwing, die niet op de rijkslijst staat, is zonder subsidie of fiscale aftrek niet in stand te houden. De ervaring leert dat 30% van de investeringskosten gesubsidieerd moet worden om kostendekkend te kunnen restaureren. Het nieuwe stelsel voorziet daar niet in. Het gaat er vanuit, dat wanneer de cultuurhistorische waarden verankerd zijn in het bestemmingsplan de betreffende panden wel zullen overleven zonder rijkssteun. Dat is niet op ervaring gestoeld. Hoe denkt de minister hiermee om te gaan?

Daarnaast geeft de minister aan dat er een transitieperiode van 10 tot 15 jaar zal zijn om de inbedding van cultuurhistorie in de ruimtelijke ordening tot stand te kunnen brengen. Wat voor maatregelen gaat de minister nemen om in deze transitieperiode de kwaliteit van het bestaande erfgoed te bewaken?

Verder wordt in de beleidsbrief de Wet op de Archeologische Monumentenzorg als voorbeeld genomen hoe cultuurhistorische waarden in het bestemmingsplan verankerd zouden kunnen worden. Functioneert dit voor de archeologische monumentenzorg goed of zijn er knelpunten tijdens de toegezegde evaluatie geconstateerd, die van belang kunnen zijn voor het terrein van de gebouwde monumenten? Of is deze toegezegde evaluatie niet geëffectueerd?

De geschiedenis van onze Bond toont het belang van het particulier initiatief voor de monumentenzorg duidelijk aan. Wij zijn dan ook zeer verheugd over het voornemen van de minister om particuliere erfgoedorganisaties en burgers meer bij het erfgoedveld te betrekken. Het bevreemdt ons echter dat de minister het belang van de particuliere erfgoedorganisaties wel erkent maar sinds een stelselwijziging in 2008 de nationaal opererende organisaties geen structurele subsidie meer verleent voor hun activiteiten. Ook de KNOB ondervindt de gevolgen hiervan. De stopzetting van deze (overigens minimale) subsidiestroom bedreigt gewaardeerde organisaties en activiteiten in hun voortbestaan, terwijl geloofwaardige alternatieven voor financiering vooralsnog ontbreken. Hoe denkt de minister de particuliere erfgoedorganisaties bij de monumentenzorg te betrekken, als deze organisaties vanwege financiële redenen dreigen op te houden te bestaan?

Het voornemen van de minister om een goede kennisinfrastructuur op te stellen achten wij zeer positief. Al sinds onze oprichting zorgen wij voor de verspreiding van kennis over ons cultureel erfgoed door de uitgave van het *Bulletin*. Ook is de KNOB vanwege zowel het *Bulletin* als de studiedagen hét platform voor wetenschappelijke en beleidsmatige kennisuitwisseling op het gebied van ruimtelijk erfgoed. De studiedagen worden veelal in samenwerking met universiteiten, hogescholen en andere erfgoedorganisaties georganiseerd. Hierdoor vindt er onderlinge kennisuitwisseling plaats, waarbij de KNOB als spil functioneert. Onze meer dan 100 jaar ervaring heeft er voor gezorgd dat wij een gerenommeerde vereniging zijn binnen de sector van het cultureel erfgoed. Dat de minister in de beleidsbrief constateert dat particuliere erfgoedorganisaties zoals de KNOB over een grote hoeveelheid kennis beschikken en dat het universitair-wetenschappelijk onderzoek een belangrijke bron van kennis is, kunnen wij daarom alleen maar onderstrepen. Maar in het beleidsvoornemen missen wij de bereidheid structureel te investeren in het in stand houden van de bestaande infrastructuur, zoals in ons *Bulletin*. Hoe kan kennis breder ontsloten blijven worden als daar geen concrete prestaties van de rijksoverheid tegenover staan?

In de beleidsbrief is verder aangegeven dat Erfgoed Nederland een sterke rol kan spelen in het particuliere veld, bij verenigingen, professionals en vrijwilligers, omdat een echte brancheorganisatie afwezig is. De belangenbehartigende sectorale koepelorganisaties zijn als gevolg van het gewijzigde subsidiebeleid van de minister in 2007 opgeheven. Het verbaast ons dat de minister deze rol nu aan Erfgoed Nederland toekent, aangezien het sectorplatform Monumenten van Erfgoed Nederland onlangs, wegens gebrekkig functioneren, is opgeheven. Waarom kent de minister de rol van brancheorganisatie aan Erfgoed Nederland toe, terwijl Erfgoed Nederland gezien haar taakstelling deze rol niet kan vervullen? Wat gaat de minister doen om er voor te zorgen dat er daadwerkelijk een goed functionerend platform komt, waarin alle erfgoedorganisaties een stem kunnen laten horen?

De KNOB zal uit naam van een groot aantal betrokken organisaties in een aparte brief ingaan op het belang van het Historisch Groen in de Monumentenzorg.

Met vriendelijke groet,
Namens Bestuur KNOB

drs. Dorien Scheerhout
vice-voorzitter Koninklijke Nederlandse Oudheidkundige Bond